

Writers of The Ara Nesil Period and The Journals in Which Their Writings Were Published

Nurullah Bulut^{1,a,*}

¹ Sivas Cumhuriyet University, Sivas, Türkiye

*Corresponding author

Research Article

Acknowledgement

This study was produced from the master's thesis titled "Transposition and Analysis of the Literary Writings of Intermediate Generation Period Writers into New Letters".

History

Received: 03/10/2023

Accepted: 06/11/2023

ABSTRACT

This study focuses on the writers and journals of the Ara Nesil period, which begins with the end of the Tanzimat period and ends with the beginning of Servet-i Fünûn. The main purpose of the study is to examine the position of the literature of the Ara Nesil in Turkish literature, its content, artistic features, language and the effects of the journals of this period on literature.

Some of the writers of the Ara Nesil maintained the tradition of Divan literature by defending Old Turkish literature, while others tried to establish a balance between Old Turkish literature and the New Turkish literature after Tanzimat. Others were influenced by Western literature and developed a new language and style. This last group of writers were influential in the formation of the Servet-i Fünûn Period and contributed important works to Turkish literature.

The literature of the Ara Nesil was a turning point not only for Turkish literature but also for social life. The literary figures of this period played a leading role in the renewal of our traditional literature by adopting modernism and westernization in Turkish literature. Thus, they prepared the beginning of a new era in Turkish literature.

Many magazines were published during the Ara Nesil period. The writers of the Ara Nesil period contributed to the literature of the period by publishing their works in these journals.

Keywords: *İlmîlîlar, Ara Nesil, Mutavassîtin, Malûmat Magazine, Mehmet Kaplan*

Ara Nesil Dönemi Yazarları ve Yazılarının Yayımlandığı Dergiler

Bilgilendirme

Bu çalışma "Ara Nesil Dönemi Yazarlarının Edebi Yazılarının Yeni Harflere Aktarılması ve Tahlili" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Süreç

Geliş: 03/10/2023

Kabul: 06/11/2023

Öz

Bu çalışmada, Tanzimat döneminin sonu ile başlayıp Servet-i Fünûn'un başlangıcı ile biten, Ara Nesil dönemi yazarları ve dergileri ele alınmıştır. Çalışmanın temel amacı, Ara Nesil edebiyatının Türk edebiyatındaki konumu, içeriği, sanatsal özellikleri, dili ve bu dönemdeki dergilerin edebiyata etkilerinin incelenmesidir.

Ara Nesil dönemi yazarlarından bazıları Eski Türk edebiyatını savunarak Divan edebiyatı geleneğini sürdürmüş, bazıları ise Eski Türk edebiyatı ile Tanzimat sonrası Yeni Türk edebiyatı arasında denge kurmaya çalışmıştır. Diğerleri ise Batı edebiyatından etkilenerek yeni bir dil ve üslup geliştirmişlerdir. Bu son grup yazarlar, Servet-i Fünûn Dönemi'nin oluşmasında etkili olmuş ve Türk edebiyatına önemli eserler kazandırmışlardır.

Ara Nesil edebiyatı, sadece Türk edebiyatı için değil, sosyal hayat için de dönüm noktası olmuştur. Bu dönemin edebiyatçıları, Türk edebiyatında modernizmi ve batılılaşmayı benimseyerek geleneksel edebiyatımızın yenilenmesinde öncül rol oynamışlardır. Böylece Türk edebiyatında yeni bir dönemin başlangıcını hazırlamışlardır. Ara Nesil döneminde birçok dergi yayımlanmıştır. Ara Nesil dönemi yazarları bu dergilerde, eserlerini yayınlayarak dönemin edebiyatına katkı sağlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: *İlmîlîlar, Ara Nesil, Malûmat Mecmuası, Mutavassîtin, Mehmet Kaplan*

Copyright

This work is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License

^a nurullahbulut@cumhuriyet.edu.tr <https://orcid.org/000-0002-9410-2563>

How to Cite: Bulut, N, (2023) Writers of The Ara Nesil Period and The Journals in Which Their Writings Were Published, *CUJOSS*, 47(2): 215-226

Giriş

Mehmet Kaplan, *Nesillerin Ruhü* adlı eserinde nesillerin, önceki ve sonraki nesillerden farklı bir şekilde düşünme, hissetme ve davranma tarzına sahip olduğunu ifade ederken, aynı zamanda milletlerin tarihinde büyük fertlerden daha önemli bir rol oynadığını vurgular.

“Her nesil bir devir içinde yer alır. Nesiller bir önceki nesille karşı çıkışları ile kendilerini ortaya koyarlar. Ancak karşı çıktıkları neslin anlayışını büsbütün ortadan kaldıramazlar. Çoğu zaman yeni anlayışların yanında eskiler de varlıklarını sürdürürler” (Bulut, 2018: 1). “Bazen bir devrin içinde varlık göstermiş edebiyat ürünleri, bir sonraki nesil tarafından benimsenir, geliştirilir ve geniş kitlelere yayılır” (Birinci 2007: 99). Tanzimat sonrası ortaya çıkan Ara Nesil dönemi de kendisinden önceki düşünceleri benimsemiş, geliştirmiş ve geniş kitlelere yaymıştır.

Ersin Özarslan, “Edebiyatta bir neslin oluşumu için temel unsurun, belirli bir dönemde doğan ve aynı yaş grubuna sahip olan bireyler olduğunu belirtir. Bu yaş grubunun, aynı siyasi ve sosyal olayların veya tesadüflerin etkisi altında benzer bir şekilde büyüdüğünü ve aynı kültürel birikimlerle beslendiğini” (1994: 3) ifade eder. Böylece her bir edebi topluluk, ortak bir duygu ve anlayış tarzının oluşmasına katkı sağlar ve edebi üretime yön verir.

Edebiyatta bazı nesiller, bir topluluk oluşturmadan ve bildiri yayınlamadan çeşitli dergilerde düşüncelerini savunmuşlardır. İşte Türk edebiyatında Mehmet Kaplan’ın “Küçük ve günlük hassasiyetler devri: Ara Nesil” olarak söz ettiği nesil böyle bir edebi topluluktur. Bu toplulukta hemen hemen her alandan kişiler faaliyet gösterir.

Bu çalışmada, Ara Nesil döneminin sınırları konusunda yapılan araştırmalara yer verilerek, Türk edebiyatındaki rolü ve içeriği analiz edilmiştir. Dönemin yazarlarının hangi dergilerde kaç tane yazı yayınladığı “*Ara Nesil Dönemi Yazarlarının Edebi Yazılarının Yeni Harflere Aktarılması ve Tahli*” adlı Yüksek lisans tezimiz kaynakça gösterilerek tespit edilecektir.

Mutavassit’in Bağlamında Köprü Nesil: “Ara Nesil”

“Mutavassit’in zihniyet ve duruş tarzıdır” (Uç, 2006: 409).

“Mutavassit’in” ve “Mutavassit” kelimeleri çeşitli anlamlarda kullanılmaktadır: “Birincisi tavassut edenler, aracılar. İkincisi orta, ortalama. Üçüncüsü orta halliler” (Devellioğlu, 1992: 692).

Mutavassit’in ismi ilk kez Süleyman Nesib’in yazdığı ve Servet-i Fünûn’da yayınlanan “İki Söz Daha” adlı yazıda geçer. Nesib’in bu yazısında Mutavassit’in adının “Devr-i intitat ile şimdiki devr-i teceddüd” (1898: 146-157) arasında kalan veya kalmak isteyenler için kullanıldığını ifade eder.

Ara Nesil yazarları ise Malumat’ın bir edebî icmalinde kendilerine verilen bu isimden hoşnut olmadıklarını dile

getirmişlerdir. (İcmal-i Edebi, Cilt 7, Sayı 145, 30 Temmuz 1314/12 Ağustos 1898)

Ara Nesil ismi 1943 yılında ilk kez Mehmet Kaplan tarafından kullanılmıştır. Kaplan, Türkiye’de yetişen neslin, önceki nesillerden farklı olduğunu ve bu neslin ara bir nesil olarak kabul edilebileceğini ifade etmiştir. Bu nesli, 1946 yılında yazdığı “*Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet Eser*” adlı doktora tezi ile yazılı hale getirmiştir. Kaplan, tezinde Servet-i Fünûn öncesi dönemini üç bölümde incelemiştir. Bunlar; “Sosyal ve Politik Fikirler Devri”, “Ferdîyetçilik, Büyük İhtiraslar ve İstiraplar Devri” ve “Küçük ve Günlük Hassasiyetler Devri: Ara Nesil” (2014: 17-29). Kitabın daha sonraki baskılarında içindekiler kısmından ve başlıktan Ara Nesil ibaresi kaldırılmıştır.

“Mehmet Kaplan, 1982’de Ara Nesil” adında bir ders vererek bu olguyu pekiştirmiş ve gelecek kuşaklara aktarmıştır” (Bulut, 2018: 3).

“Ara Nesil” kavramı, İnci Enginün, Orhan Okay ve Birol Emil olmak üzere herkes tarafından kabul görmüştür.

Birol Emil, “... Edebiyatımızda hassasiyet ve üslup değişmesi bakımından mühim rol” (1979: 18-19) rol oynadığını ifade ettiği bu neslin Tanzimat edebiyatının son devresinden Servet-i Fünûn’a kadar bir köprü teşkil eden yirmi beş otuz kişilik bir şâir ve yazarlar zümresi olarak kabul eder.

Himmet Uç, bu neslin Batılaşma dönemi Yeni Türk edebiyatı tarihi bağlamında Tanzimat edebiyatının son dönemi ile Servet-i Fünûn döneminin başlangıcı arasında bulunduğunu ve tam olarak Servet-i Fünûncuların karşısında veya yanında yer almayan, yenileşme ve değişim adına edebiyatın her alanında faaliyet gösteren bir topluluk olduğunu ifade eder. (2006: 409)

Ara Nesil döneminin tarihi sınırları ve kadrosu net bir şekilde belirtilmemiştir, çünkü bu dönem, belirli bir yayın organı veya topluluk çatısı altında oluşmamıştır. Bu konu üzerine birçok araştırma yapılmış ve farklı görüşler ortaya atılmıştır. İlk olarak Mehmet Kaplan, “*Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet Eser*” adlı doktora tezinde Ara Nesil döneminin başlangıç tarihini 1873, bitiş tarihinin ise 1895 olduğunu belirtir. (Kaplan, 2014: 25) Ersin Özarslan, Kaplan’ın verdiği bilgilere dayanarak “1887-1896” (Özarslan, 1994: 7) tarihlerini temel almıştır. Himmet Uç ise bu dönemi “1880-1900” (2006: 409) yılları arasına yerleştirir.

Necat Birinci, bu dönemin başlangıç tarihi konusunda ilk olarak 1880’i işaret etmiştir. Ancak yeterli kanıtların olmaması nedeniyle bu döneme ait dergilerin (Haver, Güneş ve Berk vb.) çıkış tarihleri olan 1884-1885 yıllarını “Ara Nesil” in başlangıç tarihi olarak kabul etmiştir. Bitiş tarihini ise Servet-i Fünûn devrinin başlangıç tarihi ile aynı kabul etmiş ve bu konuda genel bir fikir birliği olduğunu belirtmiştir. (2007: 88)

Mahmut Babacan, Ara Nesil’in faaliyetlerini 1885-1896 yılları arasına yerleştirerek bu sınırlamayı iki temele dayandırmıştır. İlk olarak, Abdülhak Hamid’in “Ben”ci

alışılmamış meseleler ve tartışmalar ile ortaya çıkmasından dolayı Ara Nesil faaliyetlerini Makber'in yayımlandığı yıl olan 1885'den başlatır. Servet-i Fünûn döneminin başlangıcına yakın olan 1896 yılında bitirir. İkinci dayandırdığı temel ise dergicilik hareketlerinin 1884-1885 yıllarında yoğunlaşmasıdır. (1993: 2-3)

Sonuç olarak, Ara Nesil döneminin başlangıcı ve bitişi için kesin bir tarih vermek doğru olmaz. Araştırmacılar genel olarak bu dönemin başlangıcını Tanzimat edebiyatının son devresiyle başlatmışlardır. Bitişini ise Servet-i Fünûn dönemi edebiyatının başlangıcıyla bitirmişlerdir.

Ara Nesil'in tarihi sınırlarının belirsiz olmasının yanı sıra, neslin mensuplarının kimler olduğu konusunda da belirsizlikler bulunmaktadır. Mehmet Kaplan, bu neslin 25-30 kişilik bir yazar grubundan oluştuğunu ifade eder. Kaplan, bu dönemin ileri gelen şahsiyetleri arasında; "Nâbizade Nazım, Mehmed Ziver, Fazlı Necib, Mehmed Celâl ve Mustafa Reşîd" (2014: 26) olduğunu söyler. Bu şahıslara ek olarak asistanları ile hazırladığı *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi*'nde Ara Nesil genel başlığı içinde "Menemenlizâde Tahir, Nigâr Bint Osman, Mihrünnisa Abdülhak Hâmid, Abdülkerim Sâbit, Abdülhalim Memduh, A.Nazım, Ali Ulvi, Câzım, Fâik Reşad, Ali Galib, Bâkî ve Said Bey" (2014: 26) gibi isimleri de ekler. Bu çalışmasında, doktora tezinde belirttiği 23-30 kişilik grubun tamamından bahsetmez. Fakat 1989'da yayınlanan *Antolojinin V. cildinde* şu isimleri de zikreder: "Muallim Naci, Beşir Fuad, Nabizâde Nazım, Ahmed Rasim, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ebubekir Hâzım Tepeyran, Ali Kemâl, Recep Vahyi, Şeyh Vasfi Elhac İbrahim ve M. Nuri" (1982: 51).

Mahmut Babacan "*Ara Nesil'de Tenkid*" adlı doktora tezinde 59 kişilik bir yazar ve şair ismi vermektedir. Bu kişiler: "Abdüşganî Senî, Abdülhalim Memduh, Abdülkerim Hâdi, Abdülkerim Sâbit, Abdürrahim Rüşdü, Ahmet İhsan, Ahmed Vefa, Alaybeyzâde Nâci, Ali Ferruh (İbnü'r- Reşad), Ali Kemâl, Ali Nihad, Ali Suâd, Anelîb (Mehmed Fâik Esad), Avanzade Mehmed Süleyman, Cerrahizâde Ali Sâcid, E(lif) Nazım Bey, Fâik Hilmi, Fehmi Efendi, Ferâizaidâde Osman Fâiz, H.Kemâl, Hâlid Sâfâ, Hasan Tahsin, Hocasâde E.(lif) Cevdet, Hüseyin Avin, Hâzım, İbn-i Fikri Lütî, İbnü'r-Rî'at Sâmi, İsmail Hakkı, M. Nâşid, Mahmud Sâdik, Mehmed Abdurrahman, Mehmed Atâ, Mehmed Celâl, Mehmed Müncî, Mehmed Re'fet, Mehmed Rif'at, Mehmed Salâhî, Mehmed Ziver, Menemenlizâde M. Tâhir, Müncî Fikri, Müstecâbizâde İsmet, Nâbizâde Nâzım, Nureddin Ferruh, Nüzhet Fikri, Osman Fahri, Receb Vahyî, Reşad Bey, Rusuhî, Sâbit Necmi, Selânikli Fazlı Necip, Selânikli Tefvik, Süleyman Subhi, Tâkizâde Ziyâeddin, Talib Fâik, Tâhir Rüşdü, Tepedelenlizâde Kâmil, Vecihî, Zâimzâde Hasan Fehmi," (1993: 3).

Babacan, "Ara Nesil" kadrosunun neden 59 kişi olduğunu açıklamamıştır. Ancak tezin ön sözünden yola çıkarak, Ara Nesil'in tarihi sınırları olan 1880 ile 1900 yılları arasında yayın yapan mecmualarda yazı yazan muharrir ve şairlerin bu nesil içerisinde gösterildiğini düşünüyorum.

Himmet Uç, "*Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*" adlı kitabında "Farklı Bir Batılışma Anlayışını Temsil Edenler: Mutavassitîn" başlıklı bölümde, o dönemdeki yazar ve şair kadrosunu üç farklı gruba ayırmıştır: "Ortanın batısındakiler; Nabizâde Nazım, Nurettin Ferruh, Ahmet Mithat Efendi, Ahmet Rasim ve Fatma Aliye'dir. Ortadakiler; Halil Edip, Ali Sedat, Halil Eyüb, Mehmet Celâl, Muallim Naci ve Müstecabizade İsmet'tir. Ortanın doğusundakiler; Faik Esat, Faik Reşat, Emine Semiye, Mustafa Refik, Mehmet Ziver, Ali Muzaffer, Abdülhalim Memduh, Saffet Nezihi, Mehmet Asaf ve biraz daha uzakta Şeyh Vasfi ve Muallim Feyzi" (2006: 409).

Sınıflandırmayı bölgesel olarak yapmasının sebebini şu sözlerle ifade etmektedir: "Bu tasnif Batı'dan istifade tarzlarına göre yapılmıştır. Üç grup da Batı'dan istifade eder, tercüme yapar, telif eserler ortaya koyarlar. Ama Batı'yı en iyi sentez edenler, ilk grupta yer alan şahıslardır" (2006: 409).

Uç, neden bölgelere göre tasniflediğini açıklamış, ama 22 isimden başka yazar ve şair olup olmadığı konusunu ele almamıştır.

Sadık Tural, "*Türk Dünyası El Kitabı*"nın üçüncü cildinde Servet-i Fünûn dışı Türk edebiyatını "mutavassitîn" grubu olarak ifade etmiştir. Bu grup içinde Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Rasim, Ali Kemâl, Şair Nigâr, Mehmed Celâl ve İsmail Safâ'ya yer vermiştir. (1992: 443)

Necat Birinci, Ara Nesil döneminde yer alan yazar ve şairlerin 42 kişi olduğunu ifade eder: "A. Nazım, Abdülhalim Memduh, Abdülkerim Hâdi, Abdülkerim Sabit, Adanalı Ziya, Alaybeyzade Naci, Ali Ferruh, Ali Feyzi, Ali Kemal, Ali Nizami, Ali Nusret, Ali Ulvi, Anelîb, Aydın Nadir, Besim, Besim Ömer, Beşir Fuad, Fazlı Necib, Halil Edib, Hasan Asaf, Hayret Efendi, Hüseyin Danış, İbnürrefik Samih, İsmail Safa, Manastırlı Rifat, Mehmed Celâl, Mehmed Ziver, Menemenlizade Mehmed Tahir, Mihrünnisa Abdülhak Hâmid, Muallim Feyzi, Muhyiddin, Mustafa Reşid, Müstecabizade İsmet, Nabizade Nazım, Nigar Bint Osman, Nureddin Ferruh, Recep Vahyi, Selânikli Tefvik, Şeyh Vasfi, Tepedelenlizade Kâmil, Ziver" (2007: 98).

Ancak, Birinci, eserinde bu isimlerin tam kadroyu oluşturmadığını ve dönemin dergi ve gazetelerinin titiz bir şekilde taranmasıyla daha fazla isim eklenebileceğini belirtmiştir. Bu tespit, Ara Nesil döneminin daha geniş bir kadroya sahip olabileceğini göstermektedir.

Sonuç olarak, Ara Nesil, planlı bir devir oluşturma amacı gütmeyen ve dönemin zengin dergi çeşitliliği etrafında şekillenen bir nesildir. Bu nedenle, bu dönemde etkin olan yazar ve şairlerin sayısının kesinliği hakkında konuşmak mümkün değildir.

Ara Nesil'in Yeni Türk Edebiyatındaki Yeri

Ara Nesil dönemi yazarları, bilgi, birikim ve sosyal olaylardaki hâkimiyetlerini batılı eserlerle birleştirerek Türk edebiyatında yeni bir dönemin başlamasında etkili

olmuşlardır. Bunun yanı sıra, dönemin siyasi ve toplumsal olaylarına da duyarlılık göstererek, toplumsal sorunlarını işleyen eserler kaleme almışlardır.

Bu dönemde eser veren yazarlar, Servet-i Fünûn neslinden önce gelen edebiyatçıları üstad olarak kabul edip onların eserlerinden etkilenmişlerdir. Aynı zamanda, yeni bir edebi anlayışın oluşmasında tür, şekil ve muhteva açısından birçok yenilikler getirmişlerdir. Ara Nesil'in bu katkıları, Servet-i Fünûn neslinin kurulmasında önemli bir rol oynamıştır.

Servet-i Fünûn topluluğunu oluşturan şair ve yazarların ilk yazıları, Ara Nesil döneminin izlerini taşımaktadır. Ara Nesil döneminden etkilenen Servet-i Fünûn muharrir ve şairleri, Türk edebiyatının önemli eserlerini meydana getirmişlerdir. Bu nedenle, Ara Nesil'in Servet-i Fünûn'un mihenk taşlarını oluşturduğu söylenilebilir.

Türk edebiyatının gelişmesi ve yenileşmesinde önemli rol oynayan Ara Nesil dönemi yazar ve şairleri, edebiyatın hemen hemen her türünde (şiir, mensur şiir, roman, hikâye, tenkit, makale, deneme, edebiyat tarihi, tiyatro) eserler vermişlerdir. Bu saydıklarımıza Ersin Özarslan, "lûgat çalışmalarını, antolojilerini ve mektep kitapları" (1996: 95) nı da ilave eder.

Ara Nesil yazarları ve şairleri, şiirde ve öyküde yeni bir dil kullanarak, edebi eserlerde estetik bir olgunun yakalanmasının yanı sıra, dönemin sosyal olaylarına da eleştirel bir üslupla yaklaşmışlardır. Özellikle dil ve üslup konularına büyük önem veren Ara Nesil yazarları, estetik değerlere odaklanarak edebiyatı daha da zenginleştirmişlerdir. Bunun en iyi örneklerden biri, Yeni Türk edebiyatı taraftarlarıyla yani naturalistler (hakîkiyyûn) ile Eski Türk edebiyatını devam ettirmek isteyenler yani romantiklerle (hayaliyyûn) arasındaki münakaşadır. Diğerleri ise Recaizâde Mahmud Ekrem ile Muallim Nâci, Menemenlizâde Mehmed Tâhir ile Beşir Fuad arasındaki tartışmalardır. Bu tartışmalar, Türk edebiyatındaki estetik ve yapısal gelişmenin temelini oluşturmuştur.

M. Fatih Andı, mutavassıtî'nî açıklarken Türk edebiyatının XIX. yüzyılın ikinci devresinden itibaren gelişim ve değişime uğradığını ifade eder. Bunun sebebi olarak aydınlarımızın farklı bir medeniyet olan Batı Medeniyetiyle tanışmasını gösterir. Üstelik edebiyattaki yenileşmenin Tanzimat sonrası dönem denilen kısımda cereyan ettiğini öne sürer: "Şinasi, Namık Kemal, Abdülhak Hâmid ve Recaizâde Ekrem neslinden sonra, onların eserlerini okuyarak, edebi uyanışlarını bu muharrirlerin eserleriyle edinerek yetişen nesil, bu edebi yenilik ve değişimin daha köklü ve sağlam bir zemine taşınmasında etkili olurlar. Onların bu aktarıcılık ve hazırlayıcılık fonksiyonları neticesindedir ki XIX. yüzyıl edebiyatımız içinde Batılaşma ve yenileşmeyi en kuvvetli ve bariz bir şekilde temsil eden Servet-i Fünûn edebiyatı teşekkül eder" (1995: VI).

Ara Nesil içerisinde yer alan Ahmet Rasim, "*Muharrir, Şair, Edib, Matbuat Hatıralarından*" adlı kitabının "İstibdâd-ı Edebî'de Edebî Hareketlerin Çeşitliliği ile Sansür" adlı yazısında Edebiyat-ı Cedideciler ile kendi nesli arasında karşılaştırmalar yaparak eleştirilerde bulunur: "Bir taraftan yuvasından çıkmaya başlamış olan Edebiyat-ı Cedideye mensup olanlar, süratli bir gelişmeyle folluk buldukça yumurtluyor, diğer taraftan da mutavassıtî'nî yani eski ve yeni edebi tarz arasında kalmış olanlar da ikiye ayrılıyorlardı. Bir kısmı bu yumurtaların cılk çıkacağını, diğer kısmı da hindi altına konmuş ördek yumurtaları gibi civciv çıkarsa da anaya benzemez ne ördek huylu olacağını da iddia ediyorlardı" (1989: 154).

Ahmet Rasim'in eleştirdiği bir diğer konu, Mutavassıtî'nî adı verilen yazarların yeni düşünceler ortaya koymadığı ifadesidir. Ahmet Rasim, bu yazarların Fransızca eserleri tercüme ettiklerini ve bu eserlerin Türk edebiyatında yankı bulmadığını belirtir: "Fransız edipleri ve hikâye yazarlarının tarzları daha doğrusu taklitçiliği koca dünya garptan şarka dönmeğe binlerce sene inat edip durduğu halde şarkın garba dönmesi, ekseriyetle Redhouse lûgatından yeni denilebilecek terk olunmuş lûgatın araştırılıp diriltilmesi, arada sırada benim mektepteki efâil ve tefâil tecrübelerini andırırçasına İngiliz, Fransız, İtalyan edebiyatı hakkında mütalaların ileri sürülmesi cinsinden gülünç teşebbüsler gibi hâl ve hareketler görüldükçe mutavassıtî'nî de kafaları kızışıyor, mizahi bahisler, hiciv hatta sövüp saymaya kadar varıyor" (1989:154).

Mahmut Babacan, nesillerin milletler için önemli olduğunu şöyle ifade etmiştir: "Edebiyat tarihi gibi edebiyat araştırmalarında da "Nesil" fikri "Devir", "Şahsiyet", "Eser" ve "Akım" kadar mühim bir kavramdır." Edebiyat üslûp ve muhteva yenilikleri devir şartlarının dışında veya onların tesiriyle edebiyat nesillerinin birbirlerine karşı reaksiyonlarıyla vücûda gelir" (1993: 1).

Türk edebiyatında Ara Nesil'in yeri ve önemi hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Ancak genel olarak kabul edilen görüş, Tanzimat ve Servet-i Fünûn dönemi arasında köprü vazifesi görmesidir. Aynı zamanda Ara Nesil yazarları, eski edebi anlayışa dayanan Türk edebiyatının yeni bir edebi anlayışa yönelmesini sağlamıştır.

Ara Nesil'in Muhtevası

Ara Nesil yazarları ve şairleri, Eski Türk edebiyatını tamamen kabul etmedikleri gibi Yeni Türk edebiyatını da tamamen reddetmemişlerdir. Bu dönemde yeni ile eski, batı ile doğu, geleneksel ile modern yan yana hatta iç içe bulunmuşlardır. Ara Nesil, önceki dönemleri ve nesilleri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirir. Edebiyatın hemen hemen her alanında eserler vererek Türk edebiyatının zenginleşmesine katkı sağlamışlardır.

Her edebi nesilde olduğu gibi, Ara Neslin içinde de farklı eğilimler ve çatışan gruplar vardır. Bu nesil arasındaki ayrılığın en belirginini, eski edebi düşünce anlayışına karşı çıkıp Batı tarzı edebi düşünceyi savunan bir

grup olmasıdır. Bu nedenle, bu nesildekiler belirli prensipler etrafında birleşmezler. Bu edebi dönemin muhtevasını belirlemek için, yazarları düşünce ve dünya görüşleri açısından üç farklı grupta sınıflandırmak daha doğru olabilir:

“1. Tanzimat Edebiyatının Devamı Olanlar, 2.Yeni Edebiyat ile Eski Edebiyat Arasında Kalanlar, 3. Servet-i Fünûn Dönemini Hazırlayanlar”(Bulut, 2018: 11).

Bu nesil bağlarını ne tamamen Klasik edebiyatla koparmış ne de Batı edebiyatından tamamen uzak kalmıştır. Bunun nedeni, bu edebi neslin yazarları ve şairleri arasındaki farklı dünya görüşlerinin olmasıdır. Bu yüzden üç farklı grupta değerlendirilebilirler. Bu gruplar arasındaki farklılıklar Ara Nesil yazarlarının ve şairlerinin edebi eserlerinde görülür. Bu edebi neslin özellikleri ve ayrışmaları hakkında çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır.

Tanzimat Edebiyatının Devamı Olanlar

Tanzimat edebiyatının devamı olan yazar ve şairler genellikle Tanzimat dönemi öncesindeki sosyal hayatın izlerini sürdürmeye çalışan edebiyatçılarıdır. Şerif Aktaş, bu sınıflandırmayı şu şekilde tanımlar: “Muhafazakârların (eski taraftarlarının) edebi sahadaki faaliyetleri, Divan Edebiyatı’nda daha yerinde bir ifadeyle Edebiyat-ı Kadîme’ye ait zevki devam ettirme gayretinden ibarettir. Bir bakıma bunların muhatab, geniş mânasıyla Tanzimat’tan evvelki hayat tarzını sürdürmek için gayret sarf edenlerdir. Giyinişleri, insanî münasebetleri, hattâ kâinata bakışları o zevkin devamıdır. Ancak hareket ve heyecan kabiliyetini kaybetmiş olan bu zevki devam ettirmeye çalışanlarda bariz şekilde bir dağınıklık, bir derbederlik görülür. Bunun sebebini içtimaî yapıda meydana gelen değişiklikte, zevkte görülen çözülmeye aramak gerekir” (1980: 74).

Bu sınıflandırmaya uyacak şekilde belirli bir düşünce ve duyuş tarzını sürdüren edipler arasında: “Emine Semiye, Mehmet Asaf, Elhac İbrahim Efendi, Muallim Feyzi, Ali Ruhî, Şeyh Vasfi, Faik Esat, Faik Reşat, Mehmet Ziver, Mehmet Salahî, Ali Muzaffer, Mustafa Refik, Avanzade Mehmed Süleyman, Mehmed Atâ, İbn-i Fikri Lütfi, Menemenlizâde Tâhir, Müstecâbizâde İsmet Bey, Halil Edîp ve Faik Esad (Andelîb)” (Bulut, 2018: 12) gibi isimler bulunmaktadır. Bu edipler, mecmualardaki yayınları ve bu yayınlardaki düşünceleri göz önüne alınarak seçilmişlerdir.

Yeni Edebiyat ile Eski Edebiyat Arasında Kalanlar

Bu grupta yer alan yazar ve şairler hem Klasik edebiyattan hem de Batı edebiyatından yararlanmasına rağmen güçlü sentezler gerçekleştiremedikleri görülmektedir: “Halit Eyüp, Mehmet Celal, Ali Kemal, Muallim Naci, Halil Edip, Nureddin Ferruh, Recep Vahyî, Müncî Fikri, Müstecâbizâde İsmet” (Bulut, 2018: 12. Bu yazarlar arasında şekil ve muhteva açısından farklılıklar olsa da ortak bir noktada birleşerek dönemin önemli temsilcileri arasında yer almışlardır.

Bu dönemin yazar ve şairler, “Türk kültürünün ve ahlakının önemini korurken, Batı edebiyatından faydalanılmasının sanat ve edebiyatımızın gelişimi için gerekliliğine inanan bir gruptur. Özellikle Halil Edip ve Mehmet Celal gibi isimler, Türk milliyetçiliği ve Batı kültürü arasında bir denge kurulması gerektiğini savunmuşlardır”(Bulut, 2018: 24). Onlara göre, Batı edebiyatından alınacak unsurlar Türk kültürüne uygun bir şekilde sentezlenmeli ve kullanılmalıdır.

Servet-i Fünûn’u Hazırlayanlar

Bu grubu oluşturan şairler ve yazarlar, Tanzimat sonrası dönemde Türk edebiyatını geliştirmek ve Batı edebiyatından yararlanarak yeni nesil edebiyatçıları yetiştirmek için çaba göstermişlerdir. Ancak diğer gruptaki yazarlar ve şairler de bu sürece katkı sağlamışlardır. Ancak burada bahsi geçen edebiyatçıları felsefi, edebi ve sosyolojik eserlerinde Batı kaynaklarına daha fazla yer vererek yeni bir neslin doğuşunda daha da etkili olmuşlardır. Bu dönemde yer alan yazarlar ve şairlerin belirlenmesinde, Batı’dan yaptıkları tercüme ve Eski Türk edebiyatını eleştirmeleri göz önünde bulundurulmuştur.

Bu grupta yer alan yazarlar ve şairler, kendi kültür ve toplumlarına ait konuları ele alsalar da Batı edebiyatından aldıkları örneklerle Klasik edebiyatımızın sınırlarını zorlamışlardır. Bizim bu düşüncemizi doğrular nitelikte Mehmet Kaplan, Beşir Fuad için şunları söyler, “... Tanzimat devrinin en dikkate değer simalarından biridir. Bu son derece dürüst, ateşli mizaca ve matematikçi bir kafaya sahip genç subay, mübalağasız olarak denebilir ki fikirleriyle son çağ Türk edebiyatında bir devri kapatarak yeni bir devri açmıştır” (Kolcu, 1997: 74). Bu grup içerisinde yer alan isimler şunlardır: “İsmail Hakkı, Fatma Aliye, Nabizade Nazım, Ahmet Rasim Ali Ferruh, Nurettin Ferruh, Beşir Fuad” (Bulut, 2018: 24).

Bu grupta yer alan Ara Nesil yazar ve şairleri, edebiyatın estetik bir olgu olduğunu kabul ederler ve edebiyatın her alanını geliştirme ve güzelleştirme amacı taşırlar. Geleneksel edebiyatın kalıplarını sorgulayarak yeniliklere açık olup Batı edebiyatından etkilenmişlerdir. Ancak bunu yaparken Türk edebiyatının köklerine de bağlı kalmayı ihmal etmemişlerdir.

Ara Nesil Ne Bir Akım Ne De Bir Devirdir

Ara Nesil döneminin edebi bir akım olarak nitelendirilmesi, akımın tam bir tanımının yapılmasıyla mümkün olacaktır. J.A. Cuddon akımı “Edebiyatta genellikle bir gelişme veya eğilim için kullanılan ibare” (1986: 405) cümlesiyle tanımlar.

Paul Robert, akımı “Aynı doktrinleri öğreten ya da aynı üstadı/hocayı takip eden sanatçıların, yazarların; kişilerin oluşturduğu grup”(1993: 711) olarak tanımlar.

“Akım” sözcüğünün Batı edebiyatındaki tanımı ile Türk edebiyatındaki tanımı arasında benzerlikler bulunmaktadır. Öztürk Emiroğlu akım kavramını “Toplumsal hayatın gerçeklerine ve gereklerine göre bir

araya gelen, felsefi bir görüşten beslenen, ilkeleri ve eserleri orijinal, aynı sanat anlayışı ve ortak dünya görüşü çizgisinde birleşen, sanatın diğer dallarını da kapsayacak şekilde söylemleri olan, uluslararası nitelik kazanmış, tutarlı gruplara akım veya ekol” (2003: 33) olduğunu ifade eder.

Cevdet Kudret “Örnekleriyle Edebiyat Bilgileri” adlı eserinde akımı “Sanatta (edebiyat, resim heykel, musiki vd.) belli bir görüş, duygu ve anlayış sistemi” (1980: 3) olarak ifade etmiştir.

Bir düşünce ve sanat terimi olan “akım” hakkındaki bu açıklamalardan yola çıkarak; belirli bir zamanda, belirli bir coğrafyada, belirli bir edebi anlayışa sahip olan yazarlar ve şairlerin benimsediği ortak temalar, teknikler ve biçimsel özelliklerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bir olgu olarak tanımlayabiliriz.

Ara Nesil'in akım olarak sayılabilmesi için aşağıdaki şartların tamamına sahip olması gerekir:

- “Yaşadığımız çevrenin gerçeklerine ve ihtiyaçlarına göre hareket etmesi.
- Hazırlık evresi geçirmesi.
- Felsefi bir düşünce kaynağından beslenmesi.
- Fikirleri ve edebi eserlerinin orijinalliği.
- Manifestoya veya manifesto niteliği taşıyan bir metne ya da metinlere sahip olması.
- Her bir edibin aynı sanat görüşünü kabul etmesi ve ortak bir dünya görüşüne sahip olması.
- Edebiyat dışında diğer sanat dallarını kapsayacak söylemlerin olması.
- Edebi eserlerin evrenselliğe ulaşması.
- Önce kendi içinde daha sonra topluluk içinde her acıdan tutarlı olması.
- Belirli bir zaman diliminde, belirli bir coğrafyada meydana gelmiş olması.
- Belirli bir etki ve etkilenme süreci içinde olması ve birbirini izleyen nesiller üzerinde etkisi olması.
- Belirli bir edebi çevre, dergi veya yayın organı etrafında toplanması ve bu çevrenin birlikteliğini sürdürebilmesi” (Bulut, 2018: 25).

Ara Nesil yazar ve şairlerinin hazırlık evresi geçirmemesi, manifesto niteliği taşıyan bir metne ve ortak bir dünya görüşüne sahip olmamasından dolayı bir edebi akım olarak değerlendirmek doğru olmaz. Ara Nesil, Türk edebiyatında akım olarak tanımlanmasa da önemli bir geçiş dönemi olarak kabul edilir.

Sanat, Edebiyat ve Dil Bağlamında Ara Nesil

Ara Nesil döneminin yetenekli sanatçıları, kendilerinden önceki neslin üç büyük şairi olan Ziya Paşa, Şinasi ve Namık Kemal'in etkisi altında kalmış olsa da, edebiyatın farklı alanlarında kendilerini geliştirerek önemli eserler ortaya koymuşlardır. Ara Nesil edebiyatında şairler önemli bir yer tutarken roman, hikâye ve deneme alanlarını kaleme alan yazarlar da önemli eserler vermişlerdir. Ara Nesil edebiyatının önemli şairleri: Müstecâbîzâde Mehmed Tâhir, Mehmed Celâl, Muallim Nâci, İsmail Safa, Mustafa Reşîd, Menemenlizâde

Mehmed Tâhir ve Nâbizade Nâzım. Bu şairler, Eski Türk edebiyatının yanı sıra Fars, Arap ve Batı edebiyatı kaynaklarından yararlanmışlardır. Özellikle Fars edebiyatından etkilenen şairler, bu edebiyatın şiir dilinin yanı sıra konularını Türk edebiyatına taşımışlar ve Türkçe ile uyumlu hale getirmişlerdir. Ayrıca Batı edebiyatından çeviriler yaparak, Türk edebiyatına yeni bir soluk kazandırmışlardır. Bu sayede, Türk edebiyatının daha zengin bir yapıya kavuşmasını ve gelişmesini sağlamışlardır.

Ara Nesil edebiyatçıları, edebiyatın sadece sanatsal bir aktivite olarak değil, aynı zamanda insan yaşamını her yönden etkileyen bir araç olarak düşünmüşlerdir. Ara Nesil muharriri Mim'in Hakikat mecmuasında yayınlanan "Edebiyat" başlıklı yazısında edebiyat hakkındaki düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: “... edebiyatın insanın yücelmesine, ahlak güzelliği ve olgunluk kazanmasına hizmet eder” (1895: 3). Mehmet Ziver, Muhîr mecmuasında edebiyatın insanın fikri terbiyesine yardımcı olduğunu ve ahlakın düzelmesine, insanın fikir, ruh, estetik, güzellik ve duygu dünyasının gelişmesine zemin hazırladığını ifade etmiştir:

“... feyz ve terakkîsi arzu edildiği nisbette kerâmât-ı irfânından iktisâb-ı bedâiy edilen edebiyatın en meşkûr bir hizmeti, beşerdeki zemâyim-i ahlâkı izâle edip kemâlât-ı insaniye mübâhati içinde onun şahs-ı manevîsini fevka't tasavvur i'la eylesidir. Binâenaleyh, terakkîyât-ı medenîye sırasında edebiyâta verilebilecek bir tâbir-i esahh terbiyet-i efkârâ hadim olmasıdır” (1888: 27).

Ara Nesil yazarlarından Ali Ferruh, Nabizâde Nazım, Beşir Fuad ve Mehmed Ziver gibi muharrirler dil konusundaki düşüncelerini edebi eserlerinde ya da edebiyat üzerine yazdıkları makalelerde dile getirmişlerdir.

Ali Ferruh, Abdülhalim Memduh'un eserindeki dil hatalarını, anlatım bozukluklarını, yanlış yorumları, kötü örnekleri ve benzetmeleri eleştirir. Ferruh, bu eleştiriler aracılığıyla, o dönemdeki genç yazarlara dil konusunda yol göstermeyi de amaçlar. Ali Ferruh, dil konusundaki düşüncelerine başka eserinde de değinmiştir. “*Taklîb-i Elfâz*” eserinde, bir dilin mükemmel olması için, kelime dağarcığının geniş olması, kelime köklerinin doğru bir şekilde kullanılması ve düşüncelerin düzenli bir şekilde ifade edilmesi gerektiğini savunmuştur. Ayrıca, mükemmel bir dilin hangi dil olduğunu belirlemek için dil alanında yapılmış araştırmaların incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ferruh, dilleri üç kategoriye ayırmaktadır: “Kaffe-i esine’i mütedâvile zâten Langue monosylla bique lisân-ı vahîd-ul hecâ ve L. Aflection lisân-ı tasrîfi ve L. Agglutinante lisân-ı iltisâki namlarıyla üç kısımda taksîm olunmuşdur” (1304: 4).

Ali Ferruh, ilk sırada verdiği tek heceden oluşan dillere Çinceyi örnek verirken, ikinci sırada tasnif olan

dillere ise Fransızca'yı ve son sırada bulunan iltisaki dillere de Türkçeyi örnek göstermektedir. Yazının sonlarına doğru ise ikinci ve üçüncü sırada yer alan dillerin mükemmel olduğunu ve bu dillerin özelliklerini en doğru şekilde kullanmamız gerektiğini ifade eder. "Bunların mükemmelleri iki sonrakilerdir ki sebebi de evvelce dahi arz eylemediğim üzere iştikâkın nazar-ı ehemmiyetten dūr tutulmasından başka bir şeye hamil olunamaz" (1304: 6).

Dönemin yazarlarından Beşir Fuad, Türk lisanına önceden giren yabancı kelimelerin çıkarılması yerine, gramer kurallarından kurtulmanın daha uygun olduğunu ifade eder. Orhan Okay, doktora tezinde bu konu ile ilgili şöyle bir tespitte bulunur: "Beşir Fuad'ın buraya kadar naklettiğimiz sözlerine, bahusus Türkçedeki Arapça, Farsça kelimelerin mevcudiyetinden bir mahsur olmadığına dair fikirlerine bakıp da onu sadeleşme aleyhtarı görmek yanlış olur. O, bilakis Türkçenin tedricen sadeleşmekte olduğuna, hatta bu sadeleşmenin kendi mesleği olan fenne hizmet edeceğine inanıyordu" (2008: 126).

Ara Nesil dönemi yazarları arasında dil, üslup, kafiye ve vezin hakkında birçok tartışma olmuştur. Birinci tartışma, Beşir Fuad ile M. Mehmet Tahir arasındaki natüralizm, romantizm tartışmasıdır. Beşir Fuad natüralizmi savunurken, M. Mehmet Tahir romantizmi savunmuştur. Bu tartışma, yeni bir şiir dilinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. İkinci tartışma vezin konusunda yapılmıştır. Bir grup hece vezni ile şiir yazmayı savunurken diğer grup hece vezni ile şiir yazmanın cinayetle eşdeğer olduğunu iddia etmiştir. Ali Ferruh'un aruz vezni hakkındaki düşünceleri: "Fa'len fi'l olmadan nümâyân Parmak ile idi bizde evzâ O halde evzân-ı milliyeye bize ecdâdımızan- irsen inkikâk ettiği cihetle anı milliyet nâmına muhafaza ve istimal etmek lâzım gelüp dururken terkle yerine milel-i sâireden me' hûz evzânın neşir ve kabulüne elbette gayr-i kâbil-i itirâz bir sebep-i meşru olmak iktizâ eder" (1884: 12).

Ali Ferruh, aruz veznin neden kullanılması gerektiği şöyle ifade eder: "Türkçe kelime bakımından çok sığ olduğundan dolayı genellikle Arab ve Acem lisanından oluşan bir yazı dili oluşturulmuştur" (1884: 12).

Üçüncü tartışma ise, şiirde kafiyenin önemli olduğunu savunanlarla şiirde kafiyenin önemsiz olduğunu savunanlar arasındadır.

Necat Birinci'nin "Yenileşme Dönemi Ara Nesil" (2007: 92) adlı çalışmasında, M. Mehmed Tahir, Nabizâde Nazım Reşad ve Mehmed Ziver gibi yazarların görüşlerinden yola çıkarak dil konusunda yedi maddelik bir bilgi verilir. Bu bilgilerin hangi kaynaklardan alındığını gösteren dipnot ve kaynakça mevcut değildir. Bu maddeler özetle şunlardır: Dil çalışmaları ehil kişiler tarafından kontrol edilerek düzenlenmeli, kusursuz bir sözlük hazırlanmalı ve bütün kelimeler bu sözlükte yer almalı, sözlükteki kelime sıralaması "huruf-ı heca"ya göre olmalı ve dilde birliği sağlamak için imla kuralları belirlenmeli, Arapça fillerin Türkçedeki çekimleri

alınmalıdır. Bu maddeler bize Ara Nesil döneminde dil konusunda ciddi çalışmalar yapıldığını göstermektedir.

Sonuç olarak, Ara Nesil dönemi, Türk edebiyatı için önemli bir geçiş dönemidir. Bu dönemin yazarları ve şairleri dil, sanat ve edebiyatla ilgili görüşlerini makaleler vasıtasıyla okuyucularına aktarmışlardır. Bu makalelerde, geleneksel Türk edebiyatı ile Batı edebiyatının etkileri arasında bir denge kurulması gerektiği vurgulanmış ve Türkçe'nin dil ve üretim alanlarında ilerleme sağlanması gerektiği fikri benimsenmiştir. Ara Nesil dönemi yazarları, kendilerinden önceki edebi kaynaklardan faydalanarak kendi tarzlarını oluşturmuşlardır. Özellikle Tanzimat dönemi yazarlarından etkilenmişlerdir. Ancak, bu yazarlar kendilerinden sonraki Servet-i Fünûn dönemi yazarlarının da yetişmesine zemin hazırlamışlardır. Servet-i Fünûn dönemi, Ara Nesil döneminden daha radikal bir değişimle gelmiştir. Bu dönemde, edebiyat daha modern bir tarzda ele alınmış, Batı edebiyatından daha fazla etkilenilmiştir. Ancak, Ara Nesil dönemi, bu değişim için bir geçiş dönemi oluşturmuştur ve Türk edebiyatının gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Servet-i Fünûn'daki kelime zenginliği bu dönemde yapılan tercüme sayesinde oluşmuştur. Bu konuyu Mehmet Kaplan şöyle ifade etmiştir: "...Bilindiği üzere kelimeler, telkin kabiliyetlerini kendilerini saran muhtevadan alırlar ve tercüme bu hususta büyük rolü vardır. 1885'ten 1895'e kadar romantiklerden yapılan bol miktarda tercüme, Türk dilinin âdeti yeni bir duyuş tarzı ve mâna ile doldurmuştur" (1982: 27).

Dönemin Mecmualarına Genel Bir Bakış

Ara Nesil döneminin olduğu yıllar Türk edebiyatında önemli değişikliklerin meydana geldiği yıllardır. Bu dönemde Eski edebi anlayışın devam etmesine rağmen, Batı edebiyatından yapılan çevirilerle oluşturulan yeni bir edebi anlayış söz konusudur. Bu edebi anlayışın ortaya çıktığı dönemde birçok gazete ve derginin yayın hayatına girmesi, Türk edebiyatında yeni bir oluşumu müjdelemiştir. Mehmet Kaplan, Ara Nesil döneminde gazetelerin yerini dergilerin aldığını ve bunun da yeni bir duygu ve tarz akımını hazırladığını belirtmiştir: "Bu devrenin dikkati çeken tarafından biri, gazeteciliğin yerini dergiciliğin almasıdır. 1880 ile 1895 yılları arasında, yarısından fazla edebiyatla ilgili, elliden çok dergi çıkar ki, bunların sathî bir surette tedkiki bile yeni bir duygu ve üslup akımının hazırlamakta olduğunu açıkça gösterir" (2014: 25).

Bu dönemde seksenden fazla dergi, yayın hayatını sürdürmüştür. Mehmet Kaplan bu dergileri şu şekilde sıralar: "Akeri Tıp Mecmuası, Hazine-i Evrak, Bağçe, Bahar, Manzara-ı İrfan, Mecmua-i Ebuzziya, Bahr-i Sefid, Basiret, Mirat-ı Tarih-i Osmani, Musavver Meşahir-i Âlem, Ceride-i Adliye, Ceride-i Askeriyye, Şark, Çocuklara Arkadaş Mecmua-ı Asar-ı Edebiye, Mecmua-ı Nevresidogan, Mahber-i Fünun, Afak, Envar-ı Şarkıyye Bahar, Envar-ı Şarkıyye, Envar-ı Zeka, Gonca-ı Edeb(1300), Mecmua-ı Asar, Hilal, İntibah, Mırat-ı Âlem, Terakki Maarif, Medrese-i Fünun, İstiklal, Tulû, Şua, Süha, A'sar, Etfal, Gayret, Gülşen, Haver, Hazine-i Fünun, Berk, Maarifeten Bir Sada,

Manzara-i İrfan, Hamiyet, Hizmet, Mecmua-i Muhedat, Mecmuai-i Ulum, Ez Medrese-i Hukuk, Münebbih, İtila, Kamer, Kevkeb-ül Ulum, Miraad, Nokta, Şule, Manzara, Mecmua-ı Muallim(1304), Nihal, Muharrerat-ı Samiye ve Adliye Musavver Türkistan, Sebat, Numune-i Terakki, Risale-i Nafi, Şafak, Musul, Mekteb-i Mülkiye-i Tevz-i Mükâfat Cetveldir, Münebbih, Ümran, İşrak, Mizan, Muhit, Mecmua-ı Saadet, Safa, Zerrat, Maarif, Mürüvvet, Nevsal-i Marifet, Musavver Cihan, Mirsad, Mektep, Hazine-i Fünun, Malumat, İkdam, Nevsal-i Servet-i Fünun, Hanımlara Mahsus Gazete, Malumat, Marifet, Tercüman-ı Şark, Çocuklara Mahsus Gazete, Nilüfer, Maarif Risalesi, Gülşen Mütalaa, Rahle-i Hafî, Gayret, Pul Mecmuası, Şevket-i Osmaniye, Musavver Terakki, İrtika, Panorama Şu'a, Takvim-i Vakyi, Vasita-i servet Zevra, Ziraat Gazetesi, Gülşen-i Edep" (2014: 25).

Ara Nesil dönemi yazarları ve şairlerinin birçoğu yukarıda bahsedilen dergilerde eserler yayınlamışlardır. Ancak bu döneme ait bazı yazar ve şairlerin dergilerdeki yazıları henüz tespit edilememiştir. Bu dönemin yazar kadrosu, planlı bir şekilde bir dergi etrafında bütünleşmiş bir topluluk değildir. Ama dönemin önemli dergilerinde (İrtikâ, Hazine-i Fünûn, Hâver, Güneş, Âfak, Gülşen, Şafak, Hazine-i Evrak, Hanımlara Mahsûs, Gayret, Malûmat) bu neslin birçok yazarını ve şairini görmek mümkündür. Bu durum, dönemin şair ve yazarlarının birden fazla dergi etrafında toplandığını göstermektedir.

Ara Nesil dönemini daha iyi anlamak için yazarların hangi dergilerde, kaç tane yazısı olduğunu tespit etmek doğru olacaktır.

İrtika Mecmuası

İrtika mecmuasının ilk sayısı 1899'da son sayısı ise 1904'te yayımlanmıştır. Bu beş yıllık süre içinde 251 sayı yayımlanmıştır. Derginin yayın politikasında siyasete yer verilmemesi, bu derginin kısa sürede edebiyat sahasında önemli bir yer edindiğini göstermektedir.

Ara Nesil dönemi yazarlarından "Mehmed Celâl'in 12, Ahmet Rasim'in 7, Fatma Aliye'nin 1, Menemenlizade Tahir'in 3, Şeyh Vasfî'nin 2, Müstecâbizâde İsmet 2" (Bulut, 2018: 154-156) yazısı bu dergide tespit edilmiştir.

Hazine-i Fünûn Mecmûası

"Hazine-i Fünûn dergisinin yayınlandığı yıllarda eski-yeni tartışmasının hararetli olduğu bir dönemde Eski Türk edebiyatı yanlısı olanlar Hazine-i Fünûn dergisi etrafında toplanırken Yeni Türk edebiyatı anlayışı yanlısı olanlar ise Mektep dergisi etrafında toplanarak bir fikir tartışmasını başlatmışlardır" (Bulut, 2018: 157). Bu yüzden Hazine-i Fünûn dergisi, Ara Nesil döneminde önemli rol oynamıştır.

Dönemin önde gelen yazarlarından Ahmet Rasim'in 11, Faik Reşad'ın 59, Mehmet Celal'in 8, Muallim Naci'nin 4, Şeyh Vasfî'nin 5 "(Bulut, 2018: 157-161) yazısı bu dergide tespit edilmiştir.

Hâver Mecmuası

Hâver, 13 Eylül 1885 tarihinde yayın hayatına başlar ve 28 Ekim 1885'te sona erer. Edebi ve siyasi içerikli olan bu dergi sadece 4 sayı yayımlar. Kapandıktan sonra, "Güneş" adıyla ve Beşir Fuad'ın imtiyazıyla yayın hayatına devam eder.

Ara Nesil dönemi yazarlarından "Beşir Fuad'ın 5, Menemenlizâde Mehmet Tâhir'in 2, Hüseyin Avni'nin 1" (Bulut, 2018: 162) yazısı bu dergide tespit edilmiştir.

Hâver mecmuasını diğer mecmualardan farklı kılan özelliklerinden biri, on bir şiir dışındaki yazıların tamamının düz yazılardan oluşmasıdır. Bu yazılar arasında bazıları edebi makalelerken bazıları fenni makalelerdir. Bir sınıflandırma yapmak gerekirse, fenni makaleler ağırlıklıdır.

Güneş Mecmûası

İmtiyaz sahibi Beşir Fuad olan Güneş Mecmuası, Hâver Mecmuası'nın devamı niteliğindedir ve aynı yazar kadrosu ile yayın hayatına devam etmiş bir mecmuadır. Güneş mecmuasının mukaddime kısmında yer alan "Şimdiye kadar Hâver ismini almış olan mecmuamıza bu sefer Güneş adını verdik" sözleriyle doğruluk kazanmaktadır.

Mecmuanın her sayısındaki yazılar, düzenli olarak belirli başlıklar altında tasniflenmiştir. Mecmuada yer alan konu başlıkları şöyledir: Edebiyat, Fünûn, Mütenevvia, Terâcim-i Ahvâl, Tarih, Letâif.

Güneş mecmuasının incelenmesi sonucunda, birçok Ara Nesil şairleri ve yazarlarının şiir ve düzyazı alanında yazılar yazdığı tespit edilmiştir. "Muallîm Nâci'nin 5, Menemenlizade M. Tahir'in 7, Beşir Fuad'ın 3, Hüseyin Avni'nin 2, Şeyh Vasfî'nin 1, Selanikli Fazıl Necib'in 1 ve Abdülkerîm Sâbit'in 1" (Bulut, 2018 : 162-163) yazısı bu dergide tespit edilmiştir.

Âfak Mecmûası

Ara Nesil döneminin yazarları, Tanzimat edebiyatının getirdiği eski-yeni tartışmaları arasında, 1882 yılındaki ilk sayısının yayımlandığı ve 7 sayı sonunda yayın hayatına son verdiği Âfak mecmuasında çeşitli sayılarda yazılar yazmışlardır.

Âfak Mecmuasının imtiyaz sahibi A. Kâmil Efendi'dir. Tüm sayıları boyunca yazı işlerinde Muallim Naci, Mehmed Şükrü, Tefrik Rıza ve Mehmed Nadir yapmıştır.

Derginin yayın politikasını oluşturan "Edebiyat" başlığı altındaki yazılar isimlessiz olarak ya da Muallim Naci imzası ile çıkarılmıştır. "Edebiyat" sütununda Muallim Naci'nin 7 (Bulut, 2018: 162) yazısı tespit edilmiştir.

Gülşen Mecmûası

Gülşen dergisi, II. Abdülhamit döneminde, siyasi baskıların yoğun olduğu bir ortamda yayın hayatına başlamıştır. Bu nedenle, daha çok edebi ve bilimsel konulara odaklanmıştır. Gülşen, 1885 ve 1886 yılları arasında yayınlanan yirmi yedi sayılı bir edebiyat ve sanat

dergisi olarak Türk edebiyatı tarihinde yerini almıştır. Ara Nesil döneminin önemli yazar ve gazetecisi olan Ali Kemal tarafından daha çok şiir ağırlıklı bir dergi olarak yayınlanmıştır.

Gülşen dergisi de birçok dergi gibi “Edebiyat”, “Fennî”, “Mütenevvia”, “Şerh, Edebi”, “Malumat-ı Fenniye”, “Teracim-i Ahval”, “Mevadd-ı Edebiye”, “Mevadd-ı Sâire” şeklinde sütunlara ayrılmıştır.

Bu dergide, Ara Nesil döneminin önemli yazarlarından Ali Kemal hakkında detaylı bilgi bulunmaktadır. Ali Kemal, derginin her sayısının “Ömrüm” adlı bölümünde şiir yazdığını ancak diğer türler hakkında yazı yazmadığını, bunun nedenin edebi birikiminin az olması olduğunu belirtir. “Hele benim tabîat-ı şâirânem o şevk ile çûş u hurûşa gelmişti; her nüsha için iki üç manzûme yetiştirirdim Eserlerim hep şiir, hep şiir idi; çünkü başka yazı yazmağa kudretim yoktu, sermayem kâfi değildi fakat şiir için sade bir karîha kâfi idi” (Özgül, 2004: 74).

Gülşen mecmuasında imzalı yazıların yanı sıra birçok imzasız yazı da yer almaktadır. Bu isimli yazıların kimlere ait olduğunu tespit etmek için ayrı bir araştırma yapmak gerekir. Ara Nesil yazarlarından “Ahmet Rasim’in 6, Ali Kemal’in 7 ve Mehmet Ziver’in 1” (Bulut, 2018: 168) yazısı bu dergide tespit edilmiştir.

Şafak Mecmûası

Şafak mecmuası, M. Asım önderliğinde kurulan bir dergidir. Dönemin politik ortamının etkisiyle siyasi konulara yer verilmemiştir. Bununla birlikte, derginin genel yayın politikasında “İslam kültürü”, “edebiyat” ve “sanat” konuları yer almıştır. Bu yayın politikasından dolayı toplumun büyük bir kısmının ilgisini çekmiş ve popüler hale gelmiştir. Dönemin Türk basınında önemli bir yer tutan Şafak Mecmûası, İslam kültürü ve edebiyatı alanında önemli bir kaynak olarak kabul edilir.

Mecmuada imzalı, imzasız ve takma isimlerle gönderilen birçok edebi yazı bulunmaktadır. Takma isimlerin kimlikleri tam olarak tespit edilememiştir. Ara Nesil yazarlarından “Ahmet Rasim’in 8 ve Mehmet Celâl’in 3” (Bulut, 2018: 170) yazısı bu dergide tespit edilmiştir.

Hazine-i Evrak Mecmûası

Hazine-i Evrak, 5 yıllık yayın süresi boyunca Türkiye’deki dergicilik faaliyetlerine önemli katkılarda bulunmuştur. Mehmet Kaplan, *Tevfik Fikret/Devir-Şahsiyet-Eser* adlı eserinde Hazine-i Evrak’ın yayın hayatına başladığı yılların dergicilik bakımından verimli bir dönem olduğunu ifade eder. Hazine-i Evrak mecmuasında şiir ve hikâye yoğunudur. Ancak dil, edebiyat tarihi, tenkit, tercüme ve edebiyat yazılarını yoğun olarak görmek mümkün değildir.

Mecmuanın yayın hayatı boyunca yaklaşık 100 yazarı bünyesinde barındırmış ve bu yazarlar arasında Ara Nesil döneminin önemli yazarları da yer almaktadır. “Abdülhalim Memduh’un 1, Nâbizâde Nâzım’ın 2, E(lif)

Nâzım Bey’in 1” (Bulut, 2018: 172) yazısı bu dergide tespit edilmiştir.

Hanımlara Mahsûs Mecmûa

Tanzimat dönemi, Osmanlı Devleti’nde yenileşmenin başladığı bir dönemdir. Bu dönemde, toplum içinde kadınların rolüne dair farkındalık artmaya başlamış ve kadınların toplumdaki konuları hakkında tartışmalar yapılmıştır. Bu dönemin mecmuaları, kadınların toplum içindeki rolünün artmasında önemli katkılarda bulunmuştur. Bu mecmua 1895 ile 1908 yılları arasında 612 sayı çıkartmıştır. Hanımlara Mahsûs Mecmua, Türk tarihinin ilk kadın mecmuasıdır ve bu dönemdeki kadınların eğitimi, sağlığı, giyim kuşamı ve ev işleri gibi konuları ele almıştır. Bu sayede kadınların toplum içindeki rolüne dair farkındalık oluşturmuş, kadınların eğitimi ve öğretimi konusunda öncü bir rol oynamıştır.

Ara Nesil yazarlarından ilk kadın romancı olan “Fatma Aliye’nin 12, Nigâr bint-i Osman’ın 16 ve E(lif) Nâzım’ın 8” (Bulut, 2018: 173 -174) yazısı bu dergide tespit edilmiştir.

Gayret Mecmûası

Gayret mecmuası, Menemenlizâde Mehmet Tahir’in liderliğinde birçok ünlü yazarın katkılarıyla yayınlanmıştır. Bu mecmuada, genellikle edebiyat konularına yer verilmiş ve Türk edebiyatı için önemli bir kaynak oluşturmuştur. Gayret mecmuasının yayınlandığı dönem, Osmanlı İmparatorluğu’nun son dönemlerine denk gelir. Bu dönemde, Türk edebiyatı ve kültürü üzerinde etkili olan Batı edebiyatı ile mücadele edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Gayret mecmuası da Türk edebiyatının geleneksel değerlerini korumayı ve geliştirmeyi hedeflemiştir.

Ankara Milli Kütüphane ve İstanbul Beyazıt devlet kütüphanesinde Gayret mecmuasının 33 sayısı mevcuttur.

Mecmua, yayın hayatında bir yıl boyunca edebiyat alanına hizmet vermek için çaba göstermiştir. Mecmua, eleştirilere maruz kalmış olsa da, Menemenlizâde Mehmet Tahir’in cevapları sayesinde edebiyat tarihindeki yerini almıştır.

Ara Nesil yazarlarından “Menemenlizâde M. Tahir’in 18, Tepedenlenlizâde Kemâl Bey’in 1, Mustafa Reşid’in 1 ve Fehmi Efendi’nin 1” (Bulut, 2018: 175-176) yazısı bu dergide tespit edilmiştir.

Malûmat Mecmûası

İmtiyaz sahibi Menemenlizâde M. Tahir tarafından çıkarılan Malumat Mecmuası, 423 sayı ve 19 ciltten oluşur. Bu dergi, bilimsel ve kültürel konuları ele almış ve Türk okuyucusuna yeni bir bakış açısı sunmuştur. Divan edebiyatına bağlı kalmakla birlikte, Tanzimat ve Servet-i Fünûn edebiyatının etkilerini de hissettiren bir mecmua olduğunu söyleyebiliriz. Bu mecmua yeniliklere açık olduğunu ve Batı tarzı yeni ürünlere yer verdiği gözlemlenmiştir. Mecmua, Türk edebiyatı tarihinde

önemli bir yere sahiptir, ancak Servet-i Fünûn mecmuasının gölgesinde kalmıştır.

Malûmat mecmuası, iki ayrı dönemde yayın hayatını sürdürmüştür. Birinci dönem 1893-1895 yıllarını kapsarken ikinci dönem ise 1895-1903 dönemlerini kapsamaktadır. Malûmat mecmuası, en uzun yayın hayatına sahip mecmualardan biri olarak öne çıkmaktadır. Mecmua hem eski hem de yeni edebiyatı bünyesinde barındırdığından Servet-i Fünûn döneminin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır.

Ancak, Reicaizâde Mahmut Ekrem gibi önemli bir yazarın bu mecmuada kimliğini gizlemesi, imtiyaz sahibi Menemenlizâde M. Tahir'in saraya yakın olmaması ve muhteva sınırlarının kısıtlı olması nedeniyle bir neslin yayın organı olmasını engellemiştir.

Ara Nesil yazarlarından "Ahmet Rasim'in 12, Ali Kemal'in 4, Müstecâbizâde İsmet Bey'in 3, İsmail Safa'nın 6, Menemenlizade M. Tahir'in 3, Nureddin Ferruh'un 4, Mehmed Celâl'in 1" (Bulut, 2018: 178-179) yazısı bu dergide tespit edilmiştir.

Sonuç

Ara Nesil, yazar ve şairlerinin duygu ve düşünceleriyle Türk edebiyatının gelişiminde etkili olmuş ve toplumsal dönüşüme aktif olarak katkı sağlamış bir nesildir. Ayrıca bu nesil, toplumsal hayatın zenginleşmesine önemli katkılar sağlamıştır.

Ara Nesil, bir akım veya topluluk olmadıkları için kesin bir başlangıç ve bitiş tarihi tespit edilememiştir. Bu nesli gün yüzüne çıkaran Mehmet Kaplan başta olmak üzere Ersin Özarlan, Himmet Uç, Necati Birinci ve Mahmut Babacan, Ara Nesil dönemi yazarlarının yazı yazdıkları dergilerden yola çıkarak Tanzimat döneminin sonlarını başlangıç, Servet-i Fünûn'un başladığı yılları ise bitiş olarak ele almışlardır.

Araştırmanın birinci bölümünde, Ara Nesil dönemi altı başlık altında incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda şu sonuçlara ulaşılmıştır: Birincisi, bu dönemde eser veren sanatçıların, geleneksel edebiyatın sınırlarını zorladıkları ve eserlerini Batı edebiyatı ile harmanlayarak yeni bir edebiyat anlayışının temellerini atıkları tespit edilmiştir. İkincisi, bu dönemdeki sanatçılar, Türk edebiyatının gelişimine ve ilerlemesine katkı sağlamışlardır. Üçüncüsü, bu dönemin sanatçıları, Eski Türk edebiyatının kalıplarını kırarak yeni bir edebiyatın öncülüğünü yapmışlardır. Dördüncüsü, bu dönemde eser veren yazarlar yaptıkları tercüme sayesinde hikâye, roman, tenkit, şiir gibi türlerin zenginleşmesine katkı sağlamışlardır. Beşincisi, bu dönemde yapılan çalışmalar, Servet-i Fünûn gibi zengin bir dönemin yaşanmasında etkili olmuştur. Altıncısı ve en önemli tespit Ara Nesil yazarlarının eski edebiyatın aynen muhafazasını uygun görmeyip daha ziyade eskinin özünü kaybetmeden batı anlayışı ile harmanlamalarıdır. Sonuç olarak Ara Nesil hem kendi geleneklerine bağlı kalıp hem de değişime karşı direnç göstermemesiyle edebiyatı yeni alanlara sürüklemiştir.

İncelememizin ikinci bölümünde, Ara Nesil yazarlarının o dönemde yayın hayatına devam eden birçok dergide yazı yazdıkları tespit edilmiştir. Bu dergiler arasında, Ara Nesil yazarlarının en fazla yazı yazdığı on bir dergi incelenmiş ve hangi yazarın hangi dergide kaç yazı yazdığı tespit edilmiştir.

Bu tespitler sonucunda Ara Nesil yazarları yoğun olarak Batıdan tercüme yapılarak hikâye, roman, tenkit ve şiir türlerinin zenginleşmesine katkı sağlamışlardır.

Ara Nesil yazarlarının yaptıkları yoğun tercüme faaliyetleri birçok derginin açılmasında ve bazılarının yayın hayatına devam etmesinde etkili olmuştur. Aynı zamanda bu tercüme, Ara Nesil yazarlarına Batı edebiyatı hakkında değerlendirmeler yapmalarına imkânı sunmuştur.

Sonuç olarak Ara Nesil yazarları, geniş bir okur kitlesine hitap eden ve zengin bir muhteva sunan dergilerde eğitim, tenkit, tabiat, biyografi, dil bilgisi, sağlık, ahlak gibi konularda tercümelere yer vererek hem dönemine ışık tutmuş hem de Servet-i Fünun gibi zengin bir dönemin yaşamasında önemli bir rol oynamıştır.

Extended Summary

Generations have an important place in the formation and spread of the material and spiritual cultures of nations. The generation that occurred between the Tanzimat period and the Servet-i Fünûn period and was active in the field of literature between 1880-1896 was named the Intermediate Generation by Mehmet Kaplan. It is possible to say that while some of the personal staff of the Intermediate Generation period were in contact with each other, other people were unaware of each other, yet they had a common view of life and art. For this reason, the literary works produced in this period show diversity and difference compared to the previous and subsequent periods.

The Intermediate Generation is a generation whose number of poets and writers cannot be precisely limited, which was influential in the development of Turkish literature between 1880-1896 and made itself felt actively in social transformation. The study we have conducted on this generation and its writers examines an important issue in terms of many disciplines, both in terms of its contributions to our literary history and its influence on the enrichment of social life. In this respect, examining the Intermediate Generation period in many ways will help to reveal the Tanzimat and Servet-i Fünûn periods, which are expressed as two important periods of Turkish Literature, more clearly and to understand the contributions of the Intermediate Generation period to Turkish literature. In this study, which we call "The Writers of the Intermediate Generation Period and the Journals in which their writings were published", the idea of revealing the sensitivity of the writers of the period towards Turkish literature was born. The main purpose of the study is to examine the position of the literature of the Intermediate Generation in Turkish literature, its content, artistic features,

language and the effects of the journals of this period on literature.

The artists of the Intermediate Generation do not approve of the preservation of the old understanding of literature, but they advocate the blending of traditional literature with the western understanding without losing its essence. The comparisons between Turkish literature and European literature, which have been going on since the Tanzimat period, have closely concerned the artists of the Intermediate Generation, and they have sometimes taken part in a debate on this issue, and sometimes represented common views. This is the result of a process based on evaluation and comparison. Because the artists in question followed and evaluated both the old literature and the new literature that started to develop during the westernization period, and as a result, they concluded that our literary works were as successful and valuable as the western works. In our study, we have categorized the artists in three sections in terms of their understanding of art, lifestyle and life: "Those who continued Tanzimat Literature, those who remained between New Literature and Old Literature, and those who prepared Servet-i Fünûn". We have found it appropriate to make this classification since the Intermediate Generation was a period in which the effort to maintain the old tradition on the one hand and to transition to a new formation on the other.

In the last section of the article, "An Overview of the Periodicals of the Period", we understand that more than eighty journals continued to be actively published between 1880-1896 and that a new feeling, style and movement was being prepared. We can state that these magazines, which were published with the efforts of the pioneering names of the Intermediate Generation, influenced the community that came after them in terms of art and cultural life.

As a result of our analysis, we can list the contributions of this generation to Turkish literature: 1. Contributed to the enrichment of genres such as stories, novels, criticism, poetry and literary articles through intensive translations. 2. In terms of aesthetics, richness and art, it was effective in making Turkish literature experience a rich period like Servet-i Fünun. 3. Intensive translations in this period were effective in the opening of many journals and the continuation of some of them. 4. Many prominent writers of this period were influential in the expression of Servet-i Fünûn period writers. 5. The 1880s, as a transition period in our literature, led to the synthesis of our classical literature and modern literature.

As a result, the Intermediate Generation is a generation that adhered to its own traditions, did not resist change, turned its face towards Western literature and innovation, and found a place for itself in important debates that dragged literature into new areas. The Intermediate Generation period has an important place in our literary history due to its ability to appeal to a wide readership as a result of its literary writings published in

many magazines, its rich content, and the fact that it consisted of talented writers who would prepare the environment for Servet-i Fünûn literature.

Kaynaklar

- Ferruh, İ. (1884). Evzân-ı Milliyenin Terkiyle Evzân-ı Arûziyenin Kabûlü., *Mir'at-ı Âlem*, 120-188.
- Aktaş, Ş. (1980). Edebiyatımızda Geçen Asrın Sonunda 'Mutavassitîn' Grubun Edebi Düşüncesi Hakkında., *Birinci Milli Türkoloji Kongresi Bildirgesi, Tebliğler*, (s. 71-81.). İstanbul.
- Akün, Ö. F. (1998). *Hazine-i Evrâk*. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Andı, M. F. (1995). *Ara Nesil Şairi Mehmet Celal: Hayatı-Görüşleri-Şiiri*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Babacan, M. (1993). *Ara Nesilde Tenkid* [Basılmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Birinci, N. (1987). *Nâbizade Nâzım*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Birinci, N. (2007). *Türk Edebiyatı Tarihi 3 (Yenileşme Dönemi Ara Nesil)*. İstanbul: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. .
- Bulut, N. (2018). *Ara Nesil Dönemi Yazarlarının Edebi Yazılarının Yeni Harflere Aktarılması Ve Tahlili*. [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Cuddon, J. A. (1986). *Adictionary of Literary Terms*., Penguin Reference.
- Devellioglu, F. (1992). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Emil, B. (1979). *Mızancı Murad Bey- Hayatı ve Eserler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:2417. Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Emiroğlu, Ö. (2003). *Türkiye'de Edebiyat Toplulukları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Enginün, İ. (2006). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*. İstanbul: : Dergâh Yayınları.
- Ferruh, A. (1303). Nihâl.
- Ferruh, A. (1304). *Taklîb-i Elfâz*. İstanbul: Mihran Matbası.
- Gariper, C. (2009). *Ara Nesil. Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000*. Ankara: Grafiker Yayınları. s. 20-39
- Kaplan, M. (1982). *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi IV*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları nr.11, Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Kaplan, M. (1967). *Nesillerin Ruhü*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (2014). *Tevfik Fikret Devir- Şahsiyet Eser*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (1997). *Orhan Okay'ın Beşir Fuad'ı, Orhan Okay'a Armağan*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kudret, C. (1980). *Örnekleriyle Edebiyat Bilgileri*. İstanbul: İnkilâp ve Aka Kitabevleri.
- Mim, A. (1895). Edebiyat., *Hakikat Mecmuası*, 2-12.
- Nesib, S. (1898). *Makale-i Mahsus: İki Söz Daha*. İstanbul: Servet-i Fünûn Dergisi.
- Okay, O. (2008). *İlk Türk Pozitivist ve Natüralist Beşir Fuad*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özarslan, E. (1994). *Ara Nesil Edebiyatçısı ve Gazetecisi Mustafa Reşid Bey Hayatı ve Eserleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi].Erzurum Atatürk Üniversitesi.
- Özarslan, E. (1996). *Edebiyatta Nesil Meselesi ve Ara Nesil*. İstanbul: Kubbealtı Akademi Mecmuası.
- Özgül, M. (2004). *Ali Kemal, Ömrüm*. Ankara: Hece Yayınları.
- Rasim, A. (1989). *Muharrir, Şair, Edib, Matbuat Hatıralarından*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.

- Robert, P. (1993). *Le Petit Robert: 1: Dictionnaire Alphabetique Et Analogique De La Langue Francaise*. Paris: Le Robert.
- Tural, S. (1992). Edebiyat. *Türk dünyası el kitabı*, 3, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
- Uç, H. (2006.). *Farklı Bir Batılaşma Anlayışını Temsil Edenler Mutavassitîn*. Türk Dünyası Edebiyatı Tarihi, Cilt: 7, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. s. 407-440.
- Zîver, M. (1888). *Edebiyât-ı Âsâr*. Muhît Mecmuası, 20-29.